

Persoanele: o confruntare a pozitivismului kelsian

DOI: [https://doi.org/10.24193/SUBBiur.70\(2025\).2.74-91](https://doi.org/10.24193/SUBBiur.70(2025).2.74-91)
Data publicării online: 19 nov. 2025

Andreea-Felicia SĂSĂRMAN*

Rezumat: Un aspect esențial, dar uneori subtil, al teoriei kelsiene îl reprezintă concepția asupra „persoanei” în drept. Departate de a fi o simplă entitate biologică, în viziunea kelsiană, persoana (juridică) capătă o semnificație distinctă, ancorată în structura normativă a ordinii de drept. Acest articol își propune să exploreze nuanțele teoriei kelseniene privind persoana, dezvăluind distincția între persoana fizică și persoana juridică, dacă aceasta există. Totodată, își propune să analizeze implicațiile acestei distincții asupra procesului de identificare a subiecților de drept și a conținutului personalității juridice.

Cuvinte-cheie: subiect de drept, persoana, persoana fizică, persoana juridică, personalitate juridică, moarte civilă.

* Avocat Baroul Cluj, e-mail: andreea-felicia.sasarman@law.ubbcluj.ro, identificator ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5978-4617>.

Persons: a challenge to kelsenian positivism

Abstract: An essential, but sometimes subtle, aspect of Kelsen's theory is the conception of the "person" in law. Far from being a simple biological entity, in Kelsen's view, the (legal) person acquires a distinct meaning, anchored in the normative structure of the legal order. This article aims to explore the nuances of Kelsen's theory of the person, revealing the distinction between the natural person and the legal person, if any. Also, this article aims to analyse the implications of this distinction on the process of identifying legal subjects and the content of legal personality.

Keywords: subject of law, person, natural person, legal person, legal personality, civil death.

Cuprins

I. Teoria lui Kelsen despre persoane (juridice)	76
II. Critici ale teoriei kelsiene.....	78
III. Analiza teoriei lui Kelsen	82
A. Raportul dintre „a fi persoană” și „a avea personalitate juridică”	83
B. Personalitatea juridică.....	86
C. Identitatea dintre persoana fizică și persoana juridică	88
Concluzii	89

I. Teoria lui Kelsen despre persoane (juridice)

Urmărind să contrazică teoria tradițională care identifica termenul de subiect juridic cu cel de persoană¹, Kelsen a negat cu totul dualitatea persoană fizică-persoană juridică. Mai ales, atunci când a semnalat pericolul ca numai persoana fizică să fie identificată cu un subiect juridic care, în mod evident, include și „alte entități cum ar fi anumite comunități, asociații, societăți pe acțiuni, orașe”². În realitatea kelsiană, caracterul „natural” sau „artificial” al persoanei își pierde relevanța în contact cu ordinea juridică, pentru că „a fi persoană” sau „a avea personalitate juridică” este identic cu a avea obligații legale și drepturi subiective. Iar, „a avea” obligații legale și drepturi subiective nu înseamnă altceva decât „a fi” pentru că „așa cum un copac despre care se spune într-o limbă substantivică (aceasta fiind expresia unei gândiri substanțializate) că are un trunchi, crengi, ramuri, frunze și flori nu este o substanță diferită de acest trunchi, aceste crengi, ramuri, frunze și flori, ci este doar unitatea acestor elemente”³. Tot așa cum copacul este rezultatul elementelor care îl compun, persoana este *personificarea* unității tuturor drepturilor și obligațiilor pe care le „poartă” sau pe care le „are”.

Astfel, drepturile și obligațiile unei persoane nu ar fi altceva decât comportamente umane reglementate prin norme juridice.

¹ H. KELSEN, *Doctrina pură a dreptului*, Humanitas, București, 2000, p. 213.

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

De aceea, „așa numita persoană fizică nu este prin urmare un om, ci unitatea personificată a normelor de drept ce-l obligă și împuternicește pe unul și același om. Nu este o realitate naturală, ci o construcție juridică, creată de știința juridică, un termen ajutător în înfățișarea stărilor de fapt relevante din punct de vedere juridic. În acest caz, așa-numita persoană fizică este o persoană juridică”⁴.

La fel ca „așa-numita” persoană fizică, persoana juridică este, potrivit teoriei kelsiene, personificarea unității tuturor drepturilor și obligațiilor pe care le „poartă” sau pe care le „are”. Spre deosebire de situația persoanei fizice când corpul omenesc (adică omul) este posesorul personalității juridice, în cazul persoanei juridice, posesorul personalității juridice este un „altfel” de corp. Acest corp al persoanei juridice este „o comunitate de oameni căreia ordinea de drept îi impune obligații și îi conferă drepturi”⁵, altele decât cele proprii membrilor comunității. Chiar dacă sunt obligații și drepturi ale membrilor comunității „ele sunt totuși interpretate ca obligații și drepturi ale persoanei juridice, se raportează la ea și îi sunt puse ei în seamă”⁶.

Din punct de vedere organic, corpul este „o comunitate organizată, adică o comunitate constituită dintr-o ordine normativă care statuează că anumite funcții trebuie îndeplinite de indivizii care sunt numiți în aceste funcții într-un mod stabilit în statut”⁷.

În felul acesta, comportamentul membrilor corpului este reglat de o ordine de drept parțială cuprinsă în statut.

⁴ I.H. Kelsen, *Doctrina*, p. 213.

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ibid.*

⁷ *Ibid.*

Spre deosebire de „jurisprudența tradițională”⁸, care așeza persoana juridică în antiteză cu cea fizică, Kelsen a propus o teorie diametral opusă: persoana fizică este, în esență, o persoană juridică. Conform viziunii sale, ambele sunt construcții pur juridice, a căror existență și conținut sunt determinate exclusiv de norma de drept. Astfel, diferențierea tradițională bazată pe modalitatea de apariție (naturală sau artificială) devine irelevantă; ceea ce le conferă ambelor un sens juridic și statutul de subiecți de drept este exclusiv norma de drept.

II. Critici ale teoriei kelsiene

În esență, Kelsen nu a dezvoltat o teorie dedicată exclusiv persoanei în sens metafizic sau moral. Mai degrabă, analiza persoanei a fost indispensabilă pentru a explica întreaga sa teorie filosofică centrată în jurul unui nou concept, cel de „normă fundamentală” (*Grundnorm*). La fel cum conceptul de „persoană” nu a reprezentat un obiect central al teoriei kelsiene, nici criticile formulate nu s-au limitat la acest concept. Dimpotrivă, aceste critici au vizat pozitivismul juridic în ansamblu.

Unul dintre principalii critici ai teoriei lui Kelsen a fost H.L.A. Hart. Acesta a expus în lucrarea sa⁹ modul în care dreptul tratează și definește indivizii ca subiecți de drept sau ca „persoane juridice”. Pentru ca un individ să beneficieze de drepturi și să fie ținut de obligații, trebuie recunoscut de sistemul juridic ca un subiect de drept, respectiv ca o „persoană juridică”. Hart nu se concentrează pe definirea ontologică a ceea ce constituie o

⁸ I.H. KELSEN, *Doctrina*, p. 213

⁹ H.L.A. HART, *Le concept de droit*, M. V. Kerchove [trad.], Presses universitaires Saint-Louis Bruxelles, 1976, online: <https://doi.org/10.4000/books.pu1.9471>.

„persoană”, ci mai degrabă pe rolul pe care îl joacă conceptul în cadrul sistemului juridic.

În teoria sa¹⁰, dreptul impune reguli. Potrivit lui Hart, legea este un sistem alcătuit din două tipuri de norme: *norme primare* și *norme secundare*¹¹. Funcția normelor primare este de a le prescrie sau de a le interzice destinatarilor un anumit comportament. În timp ce normele secundare le oferă destinatarilor directive și puteri care le permit să identifice normele primare obligatorii, să le modifice dacă este necesar și, în final, să asigure executarea lor. Din această perspectivă, se disting trei categorii de reguli secundare. Prima dintre acestea este regula *recunoașterii* care oferă criteriile pentru identificarea normelor primare. În continuare, regulile de *modificare* le acordă autorităților puterea de a modifica sau chiar elimina regulile existente, precum și de a introduce altele noi. În cele din urmă, regulile de *decizie*, le acordă autorităților puterea de a soluționa litigiile privind aplicarea normelor primare prin decizii a căror executare este garantată prin eventuale sancțiuni.

Prin urmare, critica lui Hart se concentrează pe natura regulilor și pe recunoașterea subiectului de drept de către sistemul juridic¹². De aceea, teoria lui Hart despre „regula recunoașterii”¹³ care este o practică socială, contrastează cu accentul pus de Kelsen pe o „normă fundamentală” (*Grundnorm*) abstractă. Pentru Hart, identificarea persoanelor juridice și a

¹⁰ H.L.A. HART, *Le concept*, p. 189 et seq.

¹¹ M. LA TORRE, Le modèle hiérarchique et le Concept de droit de Hart, *Revue de Droit Public* 125, nr. 3, 2024.

¹² P. GERARD, L'idée de règle de reconnaissance : valeur, limites et incertitudes, *Revue interdisciplinaire d'études juridiques*, p. 65 et seq.

¹³ *Ibid.*

capacităților¹⁴ lor juridice este o chestiune dependentă de regulile de recunoaștere acceptate într-un anumit sistem juridic, mai degrabă decât o deducție dintr-o normă fundamentală. Prin intermediul regulii de recunoaștere, un sistem juridic poate stabili cine sau ce entități sunt recunoscute ca având personalitate juridică. Aceste criterii pot varia de la simplul fapt al nașterii umane până la includerea anumitor tipuri de organizații sau entități colective. Astfel, el subliniază importanța practicii sociale în determinarea individului care este considerat subiect de drept. Sistemul juridic însuși, prin regulile sale de recunoaștere și prin regulile primare care impun obligații și conferă drepturi, este cel care construiește și definește conceptul de „persoană juridică” în cadrul său. În concluzie, Hart nu oferă o „teorie a persoanei” în sensul filosofiei minții sau al metafizicii. În schimb, el oferă un cadru pentru a înțelege cum conceptul de „persoană juridică” funcționează și este definit în cadrul unui sistem de drept bazat pe reguli sociale. În fine, se observă o influență pe care sistemul de *common law* englez o are asupra teoriei lui Hart, care îi acordă mai mult practicii prerogativa de a stabili în concret cine este subiect de drept, respectiv „persoană juridică”.

Un alt critic al pozitivismului juridic și, implicit, al teoriei kelsiene, a fost Ronald Dworkin¹⁵. El a argumentat că dreptul nu este doar un sistem de reguli, ci include și principii morale. Din această perspectivă, Dworkin a criticat abordarea pur formală a lui Kelsen, argumentând că și considerațiile

¹⁴ Deși Hart nu elaborează o teorie detaliată a capacității juridice, implicația teoriei sale este că statutul de persoană juridică poate veni cu diferite grade de capacitate. De exemplu, minorii sau persoanele cu anumite dizabilități mentale pot fi recunoscute ca persoane juridice, dar cu o capacitate limitată de a încheia contracte sau de a acționa în nume propriu în anumite privințe. Sistemul juridic, prin regulile sale, definește aceste limitări.

¹⁵ R. DWORKIN, *Law's Empire*, Harvard University Press, London 1987.

morale și principiile juridice joacă un rol important în determinarea indivizilor care ar trebui să fie recunoscuți ca persoane juridice și în determinarea drepturilor pe care ar trebui să le dobândească. Un exemplu relevant în acest sens ar fi dezbaterea privind statutul juridic al fătului și dacă acesta ar trebui să fie recunoscut ca o persoană „juridică”¹⁶.

Teoria lui Kelsen a fost criticată și de către teoreticienii dreptului natural. Aceștia au respins separarea strictă a dreptului de moralitate propusă de Kelsen. Din perspectiva dreptului natural, „persoana” este intrinsec legată de natura umană sau de capacități morale, nu doar de recunoașterea sa formală de sistemul normativ pozitiv. În acest sens, există criterii morale preexistente care ghidează cine ar trebui considerat o persoană cu drepturi inerente. Un exemplu clasic de teoretician al dreptului natural care a criticat în mod fundamental teoria lui Hans Kelsen este Lon L. Fuller¹⁷. Principalul punct de dezacord dintre Fuller și Kelsen, în legătură cu teoria dreptului și, implicit, cu conceptul de persoană, a inclus separarea dreptului de moralitate. Kelsen a susținut o separare strictă între drept și moralitate, crezând că validitatea unei norme juridice nu depinde de conținutul său moral, ci doar de faptul că a fost creată în conformitate cu o normă superioară validă (urcând ierarhic chiar până la *Grundnorm*). Dimpotrivă, Fuller a arătat că există o „moralitate internă a dreptului”¹⁸ care este esențială pentru ca un sistem de reguli să poată fi numit drept în adevăratul sens al cuvântului. Această moralitate internă include principii

¹⁶ J. LEBORNE, L'embryon et le fœtus, entre personne et chose, entre science et droit : des protections d'intérêts, *Revue générale du droit*, 2020, nr. 51180, online www.revuegeneraledudroit.eu/?p=51180.

¹⁷ L. FULLER, *The morality of law*, New Haven and London, Yale University Press, Virginia 1963.

¹⁸ *Ibid*, p. 106.

precum generalitatea, promulgarea, non-contradicția, claritatea, neretroactivitatea, posibilitatea de conformare, stabilitatea și congruența între legea declarată și acțiunea oficială.

Un sistem care nu respectă aceste principii este, în opinia lui Fuller, un sistem juridic defectuos sau chiar *deloc drept*. De asemenea, potrivit lui Fuller, recunoașterea indivizilor ca persoane juridice cu drepturi și obligații nu este doar o chestiune de recunoaștere formală de către un sistem pozitivist. Principiile moralității interne a dreptului sugerează că un sistem juridic care ar priva în mod arbitrar anumite grupuri de oameni de statutul de persoană sau de drepturi fundamentale ar fi un sistem defectuos din punct de vedere moral și, într-o anumită măsură, chiar deficitar ca drept. În viziunea lui Fuller, există o legătură intrinsecă între drept și anumite valori morale fundamentale, care ar influența modul în care conceptul de persoană este înțeles și aplicat de drept. Prin teoria sa privind separarea dreptului de moralitate, Lon Fuller oferă o perspectivă specifică unui teoretician al dreptului natural. Acesta s-a opus viziunii pozitviste a lui Kelsen asupra naturii dreptului și, implicit, asupra modului în care dreptul ar trebui să înțeleagă și să trateze conceptul de persoană.

În concluzie, esența criticii aduse teoriei lui Kelsen privind conceptul de „persoană” provine, în general, de la teoreticieni care susțin că dreptul nu poate fi complet separat de moralitate sau de realitatea socială. Din perspectiva lor, definiția și statutul persoanei juridice sunt influențate de factori mult mai largi decât simpla sa recunoaștere formală într-un sistem de norme pozitive.

III. Analiza teoriei lui Kelsen

Urmărind raționamentul lui Kelsen, observăm că acesta pornește de la următoarea afirmație: „a fi persoană” sau „a avea personalitate juridică”

este considerat identic cu a avea obligații legale și drepturi subiective. În continuare, el explică obligațiile legale și drepturile subiective ca fiind comportamente umane, reglementate prin norme juridice. Pentru ca în final, să se ajungă la concluzia că persoana fizică este o unitate de norme juridice, adică o construcție juridică la fel ca persoana „juridică”. Astfel că, o analiză a acestei teorii nu ar putea să urmeze decât aceeași structură centrată în jurul următoarele întrebări: Care este raportul dintre „a fi persoană” și „a avea personalitate juridică”? Ce înseamnă și ce conține personalitatea juridică? Este persoana fizică o persoană juridică?

A. Raportul dintre „a fi persoană” și „a avea personalitate juridică”

Conceptul de personalitate juridică își găsește originile în dreptul roman care disocia fără probleme persoana de ființa umană. Dispusă mai mult cu titlu de sancțiune, un om era considerat mort civil atunci când se afla în captivitatea unui inamic¹⁹. Astfel, acesta era în continuare o ființă umană, dar nu mai era persoană pentru că nu mai avea personalitate juridică. Instituția morții civile a continuat să existe până la mijlocul secolului al IX-lea, dar cu o aplicabilitate mai largă. Toate persoanele condamnate la moarte în lipsă sau care se sustrăgeau de la executare, persoanele condamnate la muncă silnică pe viață sau deportații erau considerate „moarte pentru lume”²⁰, cu toate că erau vii din punct de vedere biologic. Ulterior, instituția morții civile a fost preluată și în dreptul francez.

La articolul 25 din Codul civil napoleonian se prevedea:

¹⁹ F. CHARLIN, *La mort civile, négation ultime de la personnalité juridique sous le Code Napoléon*, publicată în Beccaria IV, p. 59-86.

²⁰ *Ibid.*

„Par la mort civile, le condamné perd la propriété de tous les biens qu’il possédait ; sa succession est ouverte au profit de ses héritiers, auxquels ses biens sont dévolus, de la même manière que s’il était mort naturellement et sans testament. Il ne peut plus ni recueillir aucune succession, ni transmettre, à ce titre, les biens qu’il a acquis par la suite. Il ne peut ni disposer de ses biens, en tout ou en partie, soit par donation entre-vifs, soit par testament, ni recevoir à ce titre, si ce n’est pour cause d’aliments. Il ne peut être nommé tuteur, ni concourir aux opérations relatives à la tutelle. Il ne peut être témoin dans un acte solennel ou authentique, ni être admis à porter témoignage en justice. Il ne peut procéder en justice, ni en défendant, ni en demandant, que sous le nom et par le ministère d’un curateur spécial, qui lui est nommé par le tribunal où l’action est portée. Il est incapable de contracter un mariage qui produise aucun effet civil. Le mariage qu’il avait contracté précédemment, est dissous, quant à tous ses effets civils. Son époux et ses héritiers peuvent exercer respectivement les droits et les actions auxquels sa mort naturelle donnerait ouverture”²¹.

În acest caz, deși nu se menționa în mod expres, individul își pierdea o parte din drepturile civile și politice.

²¹ Articolul 25 din Codul napoleonean: „Prin moarte civilă, condamnatul pierde dreptul de proprietate asupra tuturor bunurilor pe care le deținea; succesiunea sa este deschisă în folosul moștenitorilor săi, cărora le revin bunurile sale, la fel ca și când ar fi murit natural și fără testament. Nu mai poate colecta nicio moștenire, nici nu mai poate transmite, ca atare, bunurile pe care le-a dobândit ulterior. El nu poate dispune de bunurile sale, în totalitate sau în parte, nici prin donație inter-vivos, nici prin testament, nici nu le poate primi în această calitate, decât pentru întreținere. El nu poate fi numit tutore și nici nu poate participa la operațiunile legate de tutelă. El nu poate fi martor într-un act solemn sau autentic, nici nu poate fi admis să depună mărturie în instanță. El poate proceda numai în instanță, fie apărând, fie solicitând, sub numele și prin ministerul unui curator special, care îi este desemnat de instanța la care se introduce acțiunea. El este incapabil să încheie o căsătorie care să producă vreun efect civil. Căsătoria pe care a contractat-o anterior se desface, în toate efectele sale civile. Soțul ei și moștenitorii ei își pot exercita, respectiv, drepturile și acțiunile la care ar da naștere moartea ei naturală” (t.n).

Dezavantajele morții civile au devenit tot mai evidente odată cu evoluția timpului, astfel că țările supuse Codului civil napoleonean au abolit pe rând această instituție. Prima țară europeană care a abolit moartea civilă a fost Polonia²², urmată de Belgia și, în cele din urmă, de către Franța în anul 1854.

De la desființarea instituției morții civile și a sclaviei, nu au mai existat situații în care detașarea personalității juridice de ființa umană să fie atât de vizibilă, poate și pentru că regula este ca ființele umane să fie investite *ab initio* cu personalitate juridică²³. Cu toate acestea, fantasmalele trecutului nu au dispărut în totalitate. Câteva consecințe ale morții civile se pot regăsi și în prezent la pedepsele complementare și accesorii din dreptul penal sau contravențional, la incompatibilități etc. În aceste ipoteze, s-a susținut că omul își păstrează personalitatea juridică, dar pierde o parte din drepturi și obligații. În definitiv, caracterul autonom al personalității juridice este cel care explică modul în care altceva decât o ființă umană (persoana morală) dobândește personalitate juridică. Consecința este că personalitatea juridică nu reprezintă o calitate intrinsecă ființei umane, ci îi este atribuită omului prin lege. Iar, odată ce personalitatea juridică îi este atribuită omului, el devine o persoană. Prin urmare, „a fi persoană” înseamnă „a avea personalitate juridică”.

²² L. LUBLINER, *Concordance entre le code civil du Royaume de Pologne promulgué en l'année 1825 et le code civil français relativement à l'état des personnes ; suivi d'observations sur le droit international privé*, 1846.

²³ P. VASILESCU, *Diferend între incapacitățile civile – de folosință ori de exercițiu?*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia, vol. LXIV, nr. 2, pp. 5-21, online: [https://doi.org/10.24193/SUBBiur.64\(2019\).2.1](https://doi.org/10.24193/SUBBiur.64(2019).2.1)

B. Personalitatea juridică

Deși este folosită frecvent în limbajul juridic, semnificația personalității juridice nu a fost explicată suficient de mult încât să dobândească o autonomie. Chiar și în teoria kelsiană, personalitatea juridică este un instrument utilizat accidental pentru a descrie o unitate de drepturi și obligații. Personalitatea juridică este un concept fundamental care depășește simpla enumerare a drepturilor și obligațiilor. În esență, ea nu se limitează la conținutul acestor atribute (drepturi și obligații), ci reprezintă mai degrabă statutul intrinsec care permite unei entități să fie titulară a acestora. Capacitatea juridică, pe de altă parte, reglementează modalitatea de exercitare a acestor drepturi și de asumare a obligațiilor. Astfel, personalitatea juridică poate fi cel mai bine înțeleasă ca fiind aptitudinea fundamentală a unei ființe umane sau unui grup organizat de a avea drepturi și obligații.

Legătura intrinsecă dintre „persoană” și drepturile și obligațiile sale este subtil menționată în Codul civil care definește persoana fizică drept omul, privit individual, ca titular de drepturi și obligații civile²⁴. Într-un mod asemănător, este definită și persoana juridică drept orice formă de organizare care, întrunind condițiile cerute de lege, este titulară de drepturi și obligații civile²⁵. Rezultă așadar că, potrivit Codului civil, personalitatea este strâns legată de calitatea de titular de drepturi și obligații. Nu este suficientă simpla existență (fizică sau organizațională). Determinantă este atribuirea legală a capacității de a fi subiect activ sau pasiv în raporturile juridice. Această calitate de titular este cea care permite persoanei să participe la viața juridică, să încheie acte juridice, să își asume

²⁴ Art. 25 C.civ.

²⁵ Art. 25 C.civ.

responsabilități și să își valorifice prerogativele legale, constituind baza întregului sistem de drept privat.

Analizând conținutul personalității juridice, atât articolul 25 din Codul Civil, cât și viziunea dominantă în doctrină converg către ideea că aceasta este compusă esențialmente din drepturi și obligații. Această abordare implică o concluzie fundamentală: din perspectiva conținutului său juridic, nu există o diferență intrinsecă între persoana fizică și persoana juridică. Ambele sunt definite și percepute prin prisma capacității lor de a fi titulare de drepturi și obligații. Mai mult, din perspectivă normativă, legiuitorul civil atribuie chiar și persoanei fizice un conținut abstract. Aceasta nu este privită primordial ca o entitate biologică, un „om alcătuit din trup și suflet”, ci ca o construcție juridică, o unitate de norme. Este, în esență, un concept definit exclusiv prin prisma drepturilor și obligațiilor pe care le deține și pe care le poate exercita. Prin urmare, chiar și existența juridică a individului este modelată de cadrul normativ, transformând persoana fizică într-un subiect de drept a cărui esență este dată de raporturile juridice în care poate intra. Această abstractizare subliniază că, pentru drept, identitatea unei persoane, fie ea fizică sau juridică, este legată de rolul său în sistemul normativ, nu de atributele sale intrinseci (biologice sau organizaționale).

În fine, după cum am arătat, cu privire la conținutul personalității juridice, atât articolul 25 C.civ., cât și opinia dominantă în doctrină îl înfățișează ca fiind compus din drepturi și obligații. Ceea ce înseamnă că, din perspectiva conținutului, nu ar exista nicio diferență între persoana fizică și persoana juridică. Mai mult, din perspectiva normativă, legiuitorul îi atribuie persoanei fizice un conținut abstract: aceasta nu este o entitate biologică, ci o construcție juridică, o unitate de norme, definită prin prisma drepturilor și obligațiilor pe care le deține.

C. Identitatea dintre persoana fizică și persoana juridică

Este posibil ca, împrumutând terminologia franceză, și numind persoana juridică – persoană morală, să devină mai ușor de înțeles dacă identitatea dintre persoana fizică și persoana juridică apreciată de Kelsen nu se referă, de fapt, la o identitate substanțială: persoana fizică are, la fel ca persoana morală, personalitate juridică. În acest caz, reprezintă un pleonasm afirmația că persoana fizică sau persoana juridică are personalitate juridică, din moment ce o ființă umană devine persoană (fizică) odată ce îi este atribuită personalitatea juridică, de regulă la naștere. Dacă omul nu este titular de drepturi și obligații, atunci omul nu este o persoană și rămâne o simplă ființă umană. Numai o asemenea abstractizare a personalității juridice ar putea explica lejeritatea cu care aceasta se desprinde de om și poate fi atribuită și altora, nu doar oamenilor (ci și persoanei morale). Urmând acest raționament, se ajunge la conceptul juridic de „persoană”, o pură abstractizare, o construcție intelectuală căreia legea îi stabilește conținutul. Din această perspectivă, teoria lui Kelsen se confirmă: persoana (fizică) nu este o realitate naturală, ci este o construcție juridică compusă din drepturi și obligații. Însă, nu e nevoie de calificarea persoanei fizice ca fiind o persoană juridică pentru a explica personalitatea juridică. Caracterul juridic este intrinsec noțiunii de „persoană” tocmai pentru că „persoana” în sine este o construcție juridică, opusă ființei umane. Unitatea drepturilor și obligațiilor care alcătuiesc persoana juridică în viziunea lui Kelsen ar putea reprezenta, de fapt, personalitatea juridică care îi este atribuită ființei umane și care o transformă în persoană fizică. În schimb, din punct de vedere formal, adică a modului în care iau naștere, persoana fizică nu are nimic în comun cu persoana juridică.

Concluzii

Influența lui Kelsen asupra dreptului și, inclusiv, asupra conceptului de „persoană” nu poate fi negată, chiar dacă nu a fost lipsită de critici. Una dintre principalele critici a fost aceea că, reducând conceptul de „persoană” la un simplu „punct de imputare” al normelor, adică un complex de drepturi și obligații, a ignorat dimensiunea sociologică, psihologică și chiar biologică a ființei umane sau a altor entități cărora li se acordă personalitatea juridică. Dacă personalitatea juridică este doar un construct normativ, teoria lui Kelsen nu explică în mod satisfăcător de ce anumite entități dobândesc personalitate juridică, iar altele nu. De asemenea, dacă persoana este doar un construct normativ, statutul drepturilor fundamentale devine precar. Aceste drepturi ar părea să depindă în întregime de voința legiuitorului, fără o legătură cu demnitatea umană ca o valoare inerentă. Însă conceptul de persoană, în drept, nu poate fi complet separat de ideea de subiect moral, iar o teorie ar trebui să includă o reflecție asupra implicațiilor etice ale atribuirii sau negării personalității juridice.

Dincolo de caracterul filozofic a teoriei lui Kelsen și ale teoriilor care o contrazic pe aceasta, conceptul de „persoană” dobândește o importanță juridică atunci când influențează, de fapt, modalitatea în care se stabilesc persoanele care sunt subiecți de drept. De altfel, nemulțumirea lui Kelsen față de teoria tradițională a pornit tocmai de la existența unei probabilități ca numai persoanele fizice să fie considerate subiecți de drept, în timp ce statutul persoanelor morale să rămână incert. Astfel, acesta a ajuns la concluzia că atât persoanele fizice, cât și persoanele morale sunt, în definitiv, persoane juridice pentru că ambele sunt compuse din drepturi și obligații. Continuând raționamentul lui Kelsen, atât timp cât persoanele fizice și cele morale sunt persoane juridice, atunci ele sunt automat și subiecți de drept. Însă, pentru a explica construcția juridică a persoanei fizice nu este nevoie să

o calificăm pe aceasta drept o persoană juridică, mai ales dacă, astfel, aceasta ar putea fi confundată cu o persoană morală.

În realitate, teoria lui Kelsen nu a urmărit să pună semnul egalității între persoana fizică și persoana morală (juridică), ci a urmărit să evidențieze detașarea conceptului juridic „persoană fizică” de ideea de subiect moral, înțeles filozofic. Totodată, chiar calificarea persoanei fizice ca fiind „persoană juridică” raportat la faptul că aceasta este compusă din drepturi și obligații este discutabilă, întrucât totalitatea drepturilor și obligațiilor pe care le poate cuprinde o persoană se subsumează mai degrabă conceptului de „personalitate juridică”.

În esență, caracterul artificial al persoanei fizice care, în plan juridic, nu este decât o construcție juridică se confirmă pentru că modalitatea în care este reglementată, în prezent, persoana fizică creează o relație de dependență între existența acesteia și drepturile și obligațiile pe care le deține. Ceea ce înseamnă că ființa umană este o persoană fizică numai dacă este titulară de drepturi de obligații, la fel cum o formă de organizare este persoană juridică dacă este titulară de drepturi și obligații. *Per a contrario*, dacă niciuna dintre acestea nu sunt titulare de drepturi și obligații, ipoteză greu de imaginat, atunci ele nu sunt persoane. Nefiind persoane, potrivit art. 25 C.civ., nu sunt nici subiecți de drept civil.

Anumite drepturi sunt astăzi intrinseci ființei umane (precum cele protejate prin CEDO), încât este aproape imposibil de identificat o ipoteză în care o ființă umană ar putea fi lipsită total de personalitate juridică, asemenea instituției istorice a morții civile. Totuși, după cum am arătat, chiar dacă conținutul personalității juridice nu ar putea fi golit în întregime, astfel încât o ființă umană să nu fie și „persoană”, adică subiect de drept, rămâne întrebarea dacă ar putea exista situații în care conținutul personalității juridice să fie restrâns temporar cu titlu de sancțiune.

Bibliografie

- CHARLIN Frédéric., „La mort civile, négation ultime de la personnalité juridique sous le Code Napoléon”, *Beccaria* IV, p. 59-86.
- DWORKIN Ronald, *Taking Rights Seriously*, Harvard University Press, Cambridge, 1977.
- FULLER Lon L., *The Morality of Law*, Yale University Press, New Haven, 1964.
- GÉRARD Philippe, „L'idée de règle de reconnaissance : valeur, limites et incertitudes”, *Revue interdisciplinaire d'études juridiques*, p. 65 et seq.
- HART Herbert Lionel Adolphus, *The Concept of Law*, Clarendon Press, Oxford, 1961.
- KELSEN Hans, *Pure Theory of Law*, University of California Press, Berkeley, 1967.
- LA TORRE Massimo, „Le modèle hiérarchique et le Concept de droit de Hart”, *Revue de Droit Public* 125, nr. 3, 2024.
- LEBORNE Jérôme, „L'embryon et le fœtus, entre personne et chose, entre science et droit : des protections d'intérêts”, *Revue générale du droit*, 2020, nr. 51180, online
www.revuegeneraledudroit.eu/?p=51180.
- LUBLINER Louis, *Concordance entre le code civil du Royaume de Pologne promulgué en l'année 1825 et le code civil français relativement à l'état des personnes ; suivi d'observations sur le droit international privé*, Paris 1846.
- VASILESCU Paul, *Diferend între incapacitățile civile – de folosință ori de exercițiu?*, *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia*, vol. LXIV, nr. 2, pp. 5-21, online:
[https://doi.org/10.24193/SUBBIur.64\(2019\).2.1](https://doi.org/10.24193/SUBBIur.64(2019).2.1).